

רבי ישכר שלמה טייכטהאל זצ"ל הי"ד

ראב"ד ור"מ פישטיאן, סלובקיה
מח"ס 'משנה שכיר' ו'אם הבנים שמחה'

איחוד הקהילות בפישטיאן בשנת תש"ב וכשרותו של השו"ב דשם

הגאון הגדול החסיד רבי ישכר שלמה טייכטהאל הי"ד נולד בכ"ד שבט תרמ"ה לאביו הרה"ח ר' יצחק ז"ל, ולאמו מרת גיטל בת הרה"ח ר' דוד זאב פראווער ז"ל מצאנז – שזכתה להתברך פעמיים מפי הרה"ק בעל 'דברי חיים' מצאנז זי"ע, ותלתה את הצלחת בנה בתורה ובחסידות בזכות הברכות הללו.

ראשית יסודי תלמודו רכש אצל אביו ז"ל, ואח"כ בהגיעו לגיל בר מצוה נסע לתלמוד אצל הגאון ר' שלום ווידער הי"ד בעל שו"ת 'משמיע שלום' מנירעדהאזא. בהמשך שם פעמיו אל העיר טארנוב אשר בגליציה, שם למד אצל הגאון ר' משה יהודה אפטער בעל 'אמרי משה', בה'קלויז' של חסידי צאנז אשר שמו נודע בשקדניו ובחריפיו. בהיותו בן ט"ו שם פעמיו אל הגה"ק ר' שלום דוד אונגער בעל 'יד שלום' מז'אבנה, מפיו קיבל תורה במשך כשנתיים (ובשנת תרע"א גם הטיל עליו לערוך את ספרו שו"ת 'יד שלום'¹). לאחריה דלה מתורתו של הגה"ק ר' משה גרינוואלד בעל 'ערוגת הבושם' מחוסט זצ"ל, והוסמך להוראה על ידי גדולי הדור. ובדרכי החסידות היה דבוק וקשור כל ימיו לרבו הגה"ק בעל 'מנחת אלעזר' ממונקאטש זצ"ל.

כשהגיע לפרקו לקחו לחתן הגאון ר' יעקב יוסף גינז אב"ד בוסערמין בעל 'הרי בשמים', שהיה מגדולי תלמידי ה'מהר"ם שיק'. אחר הסתלקות אשת נעוריו נשא לאשה את בתו של הגאון ר' דוד פרידמן אב"ד ור"מ צעהלים בעל 'שלמי דוד', חתן הגאון רבי מנחם כ"ץ פרוסטיץ, שהיה מגדולי תלמידי ה'חתם סופר' זי"ע. לאחר נישואיו נתמנה כדיין ומורה הוראה בבוסערמין, ועמד לימין חותנו.

אחר מלחמת העולם הראשונה בשנת תרפ"א נתמנה לראב"ד פישטיאן שבצ'כוסלובקיה, שם ייסד בשנת תרצ"ב את ישיבתו הגדולה 'מוריה' לבני עליה מופלגים העומדים לקבל סמיכה ולהורות הוראה בישראל.

בשנת תרפ"ד הוציא לאור את ראשית ביכוריו שו"ת 'משנה שכיר' חלק ראשון. בשנת תרפ"ו פרסם את ספרו 'טוב יגאל' [הכולל גם תשובות מחלק ב]. בשנת תש"א הדפיס בטירנא את השו"ת חלק שני. בשנת תש"ג-ד פרסם את ספרו 'אם הבנים שמחה' – מאמרים ודרשות בשבחה של ארץ ישראל וישיבתה, שנאמרו ונכתבו בשנות השואה הנוראה.

בשבט תש"ה בעת שהובילו הרשעים ימ"ש אותו ועוד ששים יהודים בקרונות משא מאושוויץ אל תוככי אוסטריה, היכוהו אחד מקבוצת שבויים אוקראינים באכזריות נוראה ועם כניסת השבת אור ל"ג בשבט השיב הגה"ק רבי ישכר שלמה הי"ד את נשמתו הטהורה לבוראה, על סף סיומה של המלחמה הנוראה.

הותיר אחריו משפחות מסועפות ומיוחסות בישראל, בנים ובני בנים מורי הוראה ומרביצי תורה, הממשיכים לתפארת את דרכם של ראש משפחתם.

במשך השנים יצאו לאור מכתביו: חמשה כרכים של שו"ת 'משנה שכיר' בד' חלקי השלחן

1 ודבר זה צוין בשולי דף השער: "בהשתדלות ה' החור"ב מו"ה ישכר שלמה טייכטהאל נ"י דיין דק"ק בעסערמין מדינת הגר". וחבל מאד שבמהדורת צילום של הספר (ניו יורק תשכ"ז) זה נמחק.

ערוך, וכן 'כור השואה' שני כרכים, יומנו שכתב בימי הזעם. ולאחרונה ראו אור על ידי מכון 'קרן רא"ם': 'משנה שכיר' על התורה (תשס"ט), ועל המועדים ב' כרכים (תשע"א), 'אם הבנים שמחה' מהדורה מחודשת ומורחבת (תשע"ג), שו"ת 'משנה שכיר' או"ח ב' כרכים מהדורה מחודשת ומורחבת (תשע"ד), ועוד ידם נטויה להוציא בע"ה השנה חלקי שו"ת יו"ד, אה"ע וחז"מ. וגם שאר כתי"ק בענייני שמחה, הספדים, הדרנים, על פרקי אבות, הגדה של פסח ועל זמירות שבת ועוד.

תודתינו נתונה בזה להרה"ג ר' ישכר דוד קלויזנר מנחלת הר חב"ד, האחראי על פרסום כתבי זקנו המחבר זצ"ל, שהמציא לידינו פסק-דין היסטורי זה, מתוך 'פנקס' קהילת פישטיאן ששרד, וגם הוסיף דברי הסבר לפסק-דין.

ישמש זה כגלעד להגאון המחבר, וליהדות הונגריה כולה, שהשנה נמלאו שבעים שנה מאז שנהרגו בהמוניהם באכזריות על קידוש ה'. ה' יקום דמם.

ב"ה

אעתיק כאן אות באות פסק בי"ד שיצא(נו) מאתנו ח"מ פה פישטיאן א' אמור בשנת תש"ב, בשעת שהי' הגזרה קשה של חורבן הקהלות פה מדינת סלאוואקייא, ה' ירחם עלינו במהרה.

ב"ה

במותב תלתא כחדא הוינא, אתו לקדמנא טובי הקהלות משני הקהלות שישנם פה, וטענו לפנינו היות שמחמת הגזרה הנוראה שנתגרשו הבע"ב עד כעת ונשארו רק מעט בע"ב זעיר שם וזעיר שם, וגם השובי"ם כבר הלכו בגולה, ולא נשאר כעת פה רק שו"ב אחד ר' יוסף שו"ב, שהי' שו"ב בקהלה החדשה, ובקשו ממני להתיר אותו שיהי' שו"ב גם בקהלתנו הארטה' כי אי אפשר בלאו"ה.

לזאת ישבנו לב"ד ועיינו בדבר. וקודם כל ראינו לאחד את השני הקהלות שיהי' הכל קהלה אחת תחת דגל הארטה'. והסכימו לזה ראשים וטובים של שני הקהלות. ומעתה כל הבע"ב שישנם עוד פה המה קהלה אחת תחת דגל ארטה' של הקהלה הישנה. ואנחנו מקבלים את ר' יוסף שו"ב הנ"ל לשו"ב בקהלה האחת הנ"ל, אחר שקיבל עליו דברי חבירות, ויעמוד לפני על הנסיון מחדש. ומהיום והלאה הוא כשר להיות שו"ב בכל קהלות היראים והחרדים של ארטה' בכל מקום שהוא.

ושי"ת יושענו במהרה ויאמר לצרותינו די וישלח לנו משיחו בב"א.

וע"ז באנו עה"ח א' אמור בשנת אל תשב פני משיחך לפ"ק פישטיאן יצ"ו.

הק' ישכר שלמה טייכטהאל

הק' מנחם יצחק ווייסברונג

הק' הלל האפמאנג

(מקום החותם)

הק' יצחק סג"ל פאגעל טובי הקהל הישנה

הק' בצלאל לינק טובי הקהל הישנה

מרדכי זאננענשיין ראש הקהל החדשה

דוד יודא באלקאני טובי הקהל החדשה

מנחם שטרָאוס טובי הקהל החדשה

העתקתי החתימת יד של הראשים וטובים של הנ"ל מפס"ד הארגינאל

וע"ז באתי עה"ח

הק' ישכר שלמה טייכטהאל הראב"ד דפה

(מקום החותם)

הרקע לאיחוד הקהילות ההיסטוריות בפישטיאן

הפילוג בהונגריה: ידוע שבשנת תרכ"ט, בעת הקונגרס הגדול של יהודי הונגריה, נתפלגה יהדות הונגריה. שני הארגונים – זה של הניאולוגים-הפשרנים, וזה של האורתודוקסים – זכו להכרה ממשלתית רשמית, ומאז תרל"א היו בהונגריה שני ארגוני קהילות, אורתודוקסי וניאולוגי. באמצע נתגבש הזרם שלא הצטרף לאף אחד מהזרמים, 'סטאטוס-קוו'.

האורתודוקסיה לא הסתפקה בזה שהיא קיבלה עצמאות ותקנות הקונגרס ה'ניאולוגית', אינה מחייבת אותה. היא בנתה סביבה 'חומת מגן' מפני השפעות החוץ, להסתגר בינם לבין עצמם, דחיה גמורה של כל מגע עם אלה שאינם שייכים לאורתודוקסיה².

הרבנים האורתודוקסים ריחקו גם את קהילות סטאטוס-קוו, ולגביה לא היתה שום חילוק בין הניאולוגים לבין הסטאטוס-קוו. כי, לשיטתם "אפילו הם קדושים וטהורים... האיך הם יוצאים ידי חובתם שהם יושבים בבתיים ובמשכנותם ולא איכפת להן כלל במה שרואים, ביום שבות זרים חיל ה'. ואיך הם אינם יראים מאמירת דבורה הנביאה³ שאמרה וקיללה את האנשים אשר לא באו לעזרת ה' בגבורים', כנאמר שם אורו מרוז וכו'... ועוד מטעם אחר, הרי אין אדם יודע ובטוח מה יולד יום... ולזאת צריכין אנו לעשות תקנות להעמיד על תלה את הדת..."⁴. עוד כתבו⁵: "כיתות השטאטוסקווא הם כנעאלאגען לכל דבריהם, כאשר כבר נמנו וגמרו כל רבנים היראים דמדינתנו לפני כמה שנים במכתב גלוי לכל העמים, לאסור הוראות ושחיתות השטאטוסקווא. ודבר זה אפי' תינוקת של בית רבן יודעין אותו".

קהילות הלא-אורתודוקסיות בסלובקיה: מאז הפילוג התפתח בשטח סלובקיה בעיקר הזרם האורתודוקסי⁶, וערב פרוץ מלחמת העולם הראשונה מנה 170 קהילות. שאר הקהילות נמנו עם הפלג הפשרני-ניאולוגי וקהילות סטטוס-קוו.

עם תום מלחמת העולם הראשונה נמנו בסלובקיה 29 קהילות ניאולוגיות. עם כינון צ'כוסלובקיה ביום 28 באוקטובר 1918 (כ"ב חשוון עטר"ח) וניתוקן מהמרכז בהונגריה התעוררו בקהילות אלה בעיות ארגוניות וקיומיות סבוכות. הציבור היהודי הפשרני, שהיה קשור קשר הדוק עם יהדות הונגריה ורובו הזדהה עם המורשת הלאומית והתרבותית של ההונגרים, עבר משבר זהות קשה ונאלץ להכריע על המשך דרכו. ראשי היהדות הניאולוגית עמדו בפני דילמה קשה: האם עליהם להמשיך לקיים מסגרת עצמאית או להתאחד עם קהילות הסטטוס-קוו שגם הן התלבטו בבעיות דומות. למנהיגי הזרם הניאולוגי היה ברור שהאיחוד עם קהילות סטטוס-קוו, שהחמירו במצוות וניהלו אורח חיים דתי, יביל לטשטוש כמה מהמאפיינים שייחדו את הפלג הדתי הפשרני.

באספת נציגי הקהילות הניאולוגיות בתרפ"ה (1925) הוחלט להקים ארגון משותף של

2 ראה עוד בספר 'חכמי הונגריה' פרק ג.

3 שופטים ה, כג.

4 שו"ת 'מהר"ם שיק' יו"ד סי' שלג. וראה שם או"ח סי' שז.

5 שו"ת 'ערוגת הבשם' יו"ד סי' ט, וראה שם סוף סי' י.

6 הבא לקמן ע"פ 'פנקס הקהילות – סלובקיה', ירושלים תשס"ג, עמ' 25, 28-29.

קהילות מסורתיות לא-אורתודוקסיות, ובתרפ"ו (1926) זכה הארגון החדש להכרת השלטונות. מתרפ"ח (1928) נקרא הגוף החדש "ארגון הקהילות היהודיות המסורתיות – ישורון", ונכללו בו 30 קהילות ניאולוגיות ו-25 קהילות סטטוס-קוו. התפתחות זו מצביעה גם היא על השינויים שהתחוללו ביהדות סלובקיה: הזרם הדתי הפשרני בדמות הניאולוגיה ה'קלסית' חדל להתקיים. בקהילות 'ישורון' החל תהליך הדרגתי של חזרה לאורח חיים מסורתי-דתי, ורובן אף התנהלו על פי ה'שלחן ערוך'.

פילוג הקהילות בפשיטיאן: עם הפילוג⁷ ביהדות הונגריה הצטרפה גם קהילת פשיטיאן לארגון הקהילות האורתודוקסי. אמנם עמדתו האנטי-ציונית חסרת הפשרות של המרא דאתרא, הגאון ר' קלומינוס קלמן וועבער, גרמה עם הזמן קרע בין האורתודוקסים והפשרנים בקהילה. בתרפ"ו (1926) פרשו כ-140 משפחות מן הקהילה והתארגנו לקהילה נפרדת, ובתרפ"ח (1928) הצטרפו לארגון הקהילות 'ישורון'. הקהילה הפשרנית היתה קטנה מזו האורתודוקסית. בשנת ת"ש (1940) ישבו בפשיטיאן יותר מ-1,500 יהודים. קהילת 'ישורון' מנתה רק כ-140 משפחות.

גירוש היהודים בסלובקיה בשנת תש"ב: מבין המדינות שהיו תחת השפעה או שליטה נאצית במלחמת העולם השנייה, היתה סלובקיה בין הראשונות אשר ממנה גורשו יהודים למחנות ההשמדה. השלב המרכזי בגירוש יהודי סלובקיה החל ב-25 במרץ 1942 (ז' ניסן תש"ב) והסתיים ב-20 באוקטובר (ט' חשוון תש"ג) אותה שנה. בתקופה זו יצאו 57 משלוחים של רכבות ובהן כ-59,626 יהודים. 19 רכבות נשלחו ישירות למחנה הריכוז אושוויץ ויעד יתרת המשלוחים היו גטאות מחוז לובלין. ארבעת מחנות השמדה פעלו בשנת תש"ב במחוז לובלין, בהם מצאו מותם רוב יהודי סלובקיה אשר לא היו כשירים לעבודה: טרבלינקה, בלוץ, סוביבור ומיידנק.

בסך הכל⁸ גורשו למחנות השמדה ולגטאות בפולין כ-90% מיהודי פשיטיאן והנפה – יותר מבכל הנפות בסלובקיה. עם הפסקת הגירושים נותרו בעיר 75 יהודים בעלי תעודת חסות (28 משפחות קיבלו תעודות חסות מיוחדות מן הנשיא טיסו), ועוד 80 יהודים שהמירו את דתם למראית עין ובזכות זה ניצלו מגירוש.

איחוד הקהילות בפשיטיאן: עם הפסקת הגירושים התארגנה הקהילה מחדש, שהרי 'מחמת הגזרה הנוראה שנתגרשו הבעלי-בתים עד כעת ונשארו רק מעט בעלי-בתים זעיר שם וזעיר שם', ולא היו בעיר כדי חלוקה לשתי קהילות. ועיקר הבעיה היתה, על ש"לא נשאר כעת פה רק שו"ב אחד ר' יוסף שו"ב, שהי' שו"ב בקהלה החדשה", ונתעוררה השאלה האם מותר לבני הקהילה האורתודוקסית לאכול משחיטתו.

הרי המחיצה המבדילה בין האורתודוקסים לבין שאר הקבוצות כלל בתוכו גם התרחקות של כל מי שאי-פעם היה לו קשר עם קהילת הניאולוגים או סטטוס-קוו, שאינו יכול לקבל משרה אצל האורתודוקסים. ולדוגמא כך כתב בשו"ת 'ערוגת הבשם' שם⁹: "...כבר פשטה הלכה רווחית בכל מדינותינו, עפ"י הוראת גדולי הדור רבותינו בדור שלפנינו, וכפי מה שכבר קיבלו עליהם כל כת היראים דמדינתנו לחוק ולא יעבור (ו)אין ממנין לשום ש"ץ או שו"ב ולא שום משרה לשרת בקודש כל מי שהיה לו שום התמנות או משרה בעדת נעאלאגען או שטאטוסקווא... ומה שטוען שכעת רצונו לעשות תשובה, הנה ודאי אין לך דבר שעומד בפני התשובה, אבל אין זה אלא לענין מה שנוגע בינו לבין המקום, אבל להיות ש"ץ וחזן... חלילה...

7 הבא לקמן ע"פ 'פנקס הקהילות' שם עמ' 444-446.

8 הבא לקמן ע"פ 'פנקס הקהילות' שם עמ' 447.

9 "א"ח ס' טו. וראה עוד בספר 'חכמי הונגריה' פרק ט. ולהעיר משו"ת 'אגרות משה' יו"ד ח"ב ס' יב, שם ס' ו;

יו"ד ח"ג ס' א; "א"ח ח"ג סוף ס' יג.

להעמיד ש"ץ כנ"ל". אבל בשנת תש"ב לאחר הגירושים ההמוניים היתה כאן שעת הדחק גדול. ביום ט' אייר תש"ב צירף הגר"ש טייכטהאל לעצמו עוד שני יהודים (לע"ע אין לנו מידע עליהם) בתור בית-דין, כדי לדון בדבר. ההחלטה נפלה [א] "לאחד את השני הקהלות שיהי הכל קהלה אחת תחת דגל הארטה", ושוב [ב] למנות "את ר' יוסף שו"ב הנ"ל לשו"ב בקהלה האחת הנ"ל, אחר שקיבל עליו דברי חברות...". [ג] "ומהיום והלאה הוא כשר להיות שו"ב בכל קהלות היראים והחרדים של ארטה בכל מקום שהוא".

הנימוקים להכשיר את השו"ב בפשיטאן: יש לציין כמה נימוקים שיכולים לשמש בסיס לפסקו של הגר"ש טייכטהאל:

(א) כבר קדמו בזה כ"ק האדמו"ר מסאטמאר זצ"ל בשו"ת 'דברי יואל'¹⁰, בתשובה ארוכה שכתב ב"קראלי תר"צ", שבו יצא לישע ל"השו"ב מוהרש"ש נ"י ששימש בשו"ב וש"ץ אצל השטאטוסקווא דפה עירנו יצ"ו ארבע שנים... [ש]שלח אלי לאמר שמתחרט מאד על הרעה אשר עשה... ונשאר בלי משען ומשענה בעניות ודחקות גדול ר"ל... ומחמת גודל הרחמנות, וגם כדי שלא לנעול דלת בפני השבים... לזה ראיתי להתבונן עוד בדברי הפוסקים אולי אוכל להמציא לו תרופה". לאחר בירור באריכות מצא שם ה'דברי יואל' כמה פתחים להתירא.

וכתב שם¹¹: "יש עוד כמה סינפים להקל, דקצת לימוד זכות יש שיוכל להיות שסמך על המתירים. הגם שאין זה מספיק, אבל גם המהר"ם שיק כתב בהשו"ב שהתפלל בקאהרשול די"ל דלא משמע ליה איסורא בזה והחמיר שלא לאכול משחיתו, ואעפ"כ כתב דאם הוא מוחזק לירא שמים ומדקדק במצוות ובמעשים טובים כראוי אפשר לדונו לכף זכות. ואף שצריך לידע את מעשיו שמקודם, כי אח"כ יש חשש הערמה, אבל סיפרו לי השובי"ם בפק"ק שהמה שוחטים בבית מטבחים אחד, וראו בו שהיה מדקדק מאוד בענין בדיקת הריאה, ועכ"פ חזי לאיצטרופי לסניף...".

והנה עד כמה שהיה מצבו של השו"ב ובני משפחתו בדחקות, הרי ודאי ששעת הדחק של קהילה שלימה הרבה יותר קל. וכנראה שגם בנדו"ד ידע הגר"ש טייכטהאל שהשו"ב היה יר"ש ומדקדק במעשיו.

(ב) ויש לצרף לזה גם מה שהבאנו לעיל, שקהילות 'ישורון' התחילו להתקרב בחזרה לשמירת התורה והמצוה, והנהגתם היתה מיוסדת על השלחן ערוך.

(ג) וחזי לאיצטרופי לכאן סיפורו¹² של הגאון ר' שרגא פייש פולאק הי"ד, תלמיד המהר"ם שיק וה'שבת סופר', מחבר ספר 'תשב"י' על פרשיות התורה, שבשנת תרס"א נתקבל לרב אב"ד קהילת סטטוס-קוו בווייטצען, ושנים רבות נאבק להכניס את קהלתו תחת כנפי האורתודוכסיה, עד אשר בערך בשנת תר"ץ עלה הדבר בידו וקהלתו קבלה עליה את תקנות ה'ארגאניזאציאן שטאטוט', והצטרפה לארגון הקהלות האורתודוקסיות. מאז היו בווייטצען שתי קהלות אורתודוכסיות, שכן שתי הקהלות לא התמזגו והמשיכו בקיומן העצמאי.

הד למעבר זה עולה מרשימה שכתב¹³ הגאון ר' דוד צבי קאטצבורג, מי שהיה במשך שנים רבות העורך של כתב-העת הרבני 'תל תלפיות', בו הוא דן בשאלה האם "רב שהוא בעדת

10 יו"ד סי' לו.

11 אות יא.

12 הבא לקמן ע"פ 'הגאון שנשכח', ירושלים תשמ"ב, עמ' 118-119.

13 'נדפסה בחוברת בשם 'תל תלפיות' שהוציא לאור לזכרו בנו ר' משולם זלמן קאטצבורג בשנת תש"ד, בראש

החוברת" - כ"ה ב'הגאון שנשכח' שם, אמנם לא הצלחתי לראות את הספר.

נעאלאגען או שטאטוסקווא, וטרך ועמל לדבר על לבם לקבל עליהם ארגאניזאטיאן שטאטוטען שלנו ולהיות ארטהאדאקסען, ועלתה בידו להניעם לזה, האם הוא יכול להמשיך לכהן כרב בקהלתו שהיא עכשיו קהלה אורתודוכסית (כי גדולי הונגריה אסרו לקבל רב או שוחט וכדומה מקהלת סטטוס קוו לקהלה אורתודוכסית). לדעתו של הרב קאטצבורג "מותר להיות אצלם, כי... אין לו תועלת בזה, שהרי כבר היה שם רב אצלם והיה פרנסתו מצויה אצלם, ולא טרח להניעם לזה כי אם יען שבא לידי הכרה זו שכן הוא מן הראוי... כדעת רבותינו ז"ל מיסדי הארטהאדאקסען ותבוא עליו ברכה".

ואולי גם בפישטיאן היה הנידון דומה להנ"ל.

איחוד הקהילות לאחרי השואה: ב'פנקס הקהילות'¹⁴ נאמר עוד: "בראשית 1944 גרו בפישטיאן ובנפה 210 יהודים יהודים בעלי תעודת חסות. אחרי דיכוי המרד הסלובקי בספטמבר 1944 נכבשה פישטיאן בידי יחידת ס"ס גרמנית. מקצת היהודים הצליחו להימלט ערב הכיבוש. רוב האחרים, וביניהם גם הרב האורתודוקסי ר' בן ציון אונגר, הרב הליברלי ר' אליעזר ארנולד לוי¹⁵ והדיין ר' ישכר שלמה טייכטאל, נפלו בידי הגרמנים... לאחר שחרור העיר באפריל 1945 חזרו אליה כ-250 יהודים ששרדו במחנות או הסתתרו בכפרים באזור, רובם תושבי פישטיאן והנפה לפני המלחמה. הם חזרו והתארגנו לקהילה; באספה ב-19 ביוני 1945 החליטו על איחוד שתי הקהילות, האורתודוקסית והליברלית, ובחרו במקס שוננשיין לראש הקהילה. התפילה בציבור התקיימה בבית-הכנסת של קהילת 'שורון', ששופץ על-פי המנהג האורתודוקסי...".

על-פי המסמך שלפנינו יוצא שאיחוד הקהילות שאחרי השואה לא היה אלא פועל יוצא מהאיחוד של שנת תש"ב, שעליה חתם בשעתו זוננשיין, מי שנהיה עכשיו מנהיג הקהילה המאוחדת¹⁶.

14 שם עמ' 447.

15 מעניין שהוא לא בכלל לא נזכר בפסק-דין שלפנינו. ומשמע שהרב טייכטהאל לא הרשה לו להמשיך ככהונת

רב אחרי איחוד הקהילות, למרות שהכשיר את השו"ב של קהילתו.

16 אמנם יש לציין שבהרבה ערים ברחבי הונגריה וגלילותיה התאחדו אז הקהילות השונות. ולדוגמא בעיר מישקאלץ

התאחדו הקהילות תחת דגל האורתודוכסיה, אמנם כפשרה הסכים המרא דאתרא הגה"צ חו"פ ר' דוד מאשקאוויטש זצ"ל שאחד מתלמידי הסמינר מבודאפעסט ידרוש באמצע תפילת ליל שבת בהונגריה. אמנם הרב אף פעם לא נשאר בפנים בבית הכנסת בשעת הדרשה. שמעתי כל זה מפיו של אותו תלמיד.

